

Голас Радзімы

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ
З СУАЧЫННІКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

№ 39 (1097).
Кастрычнік 1969 г.

Год выдання 14-ы

Цана 2 кап.

ЯК НАПАМІНАК
АБ МУЖНАСЦІ БАЦЬКОЎ,
ЯК НАКАЗ НАШЧАДКАМ
БЕРАГЧЫ МІР І ШЧАСЦЕ
НА ЗЯМЛІ, УЗНЁСЬЯ ВЕЛІЧНЫ
КУРГАН СЛАВЫ
ПАД МІНСКАМ

Фота В. ДУБІНКІ.

КІРАВАЦЬ ПАДЗЕЯМІ, А НЕ БЫЦЬ У ІХ ПАЛОНЕ

Мінае чвэрць стагоддзя пасля заканчэння другой сусветнай вайны, развязаўнай гітлераўскай Германіяй. Вайны, якая стала жудаснай трагедыяй для многіх народаў свету, асабліва для Еўрапейскага кантынента. Вайны, якая праглынула 50 мільёнаў жыццяў і незлічоныя матэрыяльныя каштоўнасці. Вайны, якая пакінула на нашай зямлі тысячы магіл і абеліскаў. З кожным днём час аддаляе ад нас тое ліхалецце, але нават і час не загоіць раны чалавечай памяці. Яны яшчэ доўга-доўга будуць струменіцца болям незлічоных страт.

На працягу вось ужо дваццаці пяці год народам і дзяржавам удаецца прадухіліць развязанне новай сусветнай вайны. Але прывід яе трымае чалавецтва ў пастаяннай напружанасці. Пакуль няма на ўсёй планеце трываллага, устойлівага міру, людзі не могуць быць упэўненымі ў будучыні, іх ахутвае трывога за лёс свай і сваіх нашчадкаў.

На зямлі ўсё яшчэ неспакойна. Гараць аблітыя напалмам лясы, палаткі і вёскі Паўднёвага В'етнама; ад куль і бомбаў Ізраільскіх агрэсараў гінучы жыхары Суэца і Ісмаіліі; пускаюць у ход зброю штурмавікі заходнегерманскага неаначысцкага «фюрэра» Адольфа фон Тадэ-

на; па-ранейшаму бот каланізатара давіць грудзі народа Анголы. Велізарныя сродкі ідуць на гонку ўзбраенняў, якую навязалі свету імперыялістычныя дзяржавы і ў першую чаргу Злучаныя Штаты Амерыкі. Больш за 200 мільёнаў долараў згарае штогод у топцы ваенных падрыхтаванняў. І гэта ў той час, калі на свеце яшчэ маса нявырашаных эканамічных і сацыяльных праблем. Калі паміраюць ад голаду дзеці ў Нігерыі. Калі ў галечы і цемры жывуць народы Лацінскай Амерыкі. Калі востра патрабуюць дапамогі і падтрымкі краіны Азіі і Афрыкі, якія сталі на шлях самастойнага развіцця.

Вялікая заслуга ўсіх міралюбівых народаў у тым, што імперыялістычным дзяржавам, найбольш агрэсіўным колам ваеншчыны ў іх не удаецца здзейсніць свае чорныя задумы: кінучы свет у бездань тэрмаядзернай вайны. Але ніхто, відаць, не стане аспрэчваць, што найвялікшыя намаганні ў гэтым напрамку зрабілі Савецкі Саюз, дзяржавы сацыялістычнай садружнасці. Па нашай ініцыятыве забаронены ядзерныя выпрабаванні на зямлі і ў атмасферы. Дзякуючы цвёрдай пазіцыі нашай краіны ў пытанні аб бяспецы міру, прыняты Дагавор аб не-

распаўсюджанні ядзернай зброі і многія іншыя важныя для лёсу чалавецтва дакументы.

На XXIV сесіі Генеральнай Асамблеі ААН СССР зноў выступіў з мірнымі прапановамі. Савецкі ўрад унёс на разгляд сесіі праект «Звароту да ўсіх дзяржаў свету», у якім узнімаецца пытанне міжнароднай бяспекі. Адначасова з гэтым дакументам быў прапанаваны і другі, не менш важны, — праект Канвенцыі аб забароне распрацоўкі, вытворчасці і накаплення запасаў хімічнай і бактэрыялагічнай (біялагічнай) зброі і яе знішчэнні.

Пад пільным увагам групы дэлегацый сацыялістычных краін, якія просяць Генеральнага сакратара ААН уключыць праект Канвенцыі ў парадак дня сесіі, першым стаіць подпіс прадстаўніка нашай рэспублікі, міністра замежных спраў БССР А. Гурыновіча.

Абодва гэтыя дакументы адразу ж прыцягнулі ўвагу сусветнай грамадскасці. Генеральны камітэт Асамблеі аднагалосна рэкамендаваў уключыць іх у парадак дня сесіі. Гэта — заканамерны вынік, таму што новая мірная ініцыятыва Савецкага Саюза проста і разумна падказвае дзяржавам усяго свету, як пазбег-

нуць ваенных канфліктаў, як зберагчы самае дарагое для кожнага чалавека — мір і спакой на зямлі. А дасягнуць такой мэты магчыма толькі ў тым выпадку, калі добрая воля ўсіх народаў будзе аб'яднаная ў адно непахіснае жаданне — утаймаваць агрэсіўныя сілы імперыялізму, не дазволіць ім беспакарана дзейнічаць.

Выступаючы на XXIV сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, міністр замежных спраў СССР А. Грамыка сказаў: «Усе спрэчкі, якія ўзнікаюць паміж дзяржавамі, павінны вырашацца выключна мірнымі сродкамі, без выкарыстання сілы ці пагрозы сілай... Народы павінны кіраваць падзеямі, а не быць у іх палоне».

Нават самае ўдалае вырашэнне эканамічных праблем у любы момант можа быць перакрэслена развіццём палітычных падзей. Будучыя пакаленні не даруюць людзям XX стагоддзя, калі яны дапускаць развіццё чалавеканенавіснай стыхіі, калі будуць патураць тым, хто прагне новых паходаў ці то ў В'етнаме, ці то на Блізкім Усходзе. І савецкія людзі з надзеяй чакаюць, што іх заклік умяцоўваць міжнародную бяспеку будзе пачутае на ўсіх кантынентах. Што да яго далучацца мільёны і сотні мільёнаў галасоў прыхільнікаў міру ва ўсім свеце.

6.9.69.00.

БРАСЛАВА

О, мой чудодійны край,
Мой саснежаны рай,
Ціхі званочкаў смех,
Снег у лесе густым,
Смех у садзе пустым,
Коней спакойны бег.
Уладзімір КАРАТКЕВІЧ.

Браслава! Браслава!..

Слова, якое азначае ўсё і не значыць нічога, якое існуе і не існуе. Хіба толькі ва ўяўленні, быццам дух—белавалосая, прывідная багіня таго далёкага, сіняга краю. Гэта мая зямля. Няведама чаму сціскаецца сэрца, калі прыязджаеш туды, калі ад'язджаеш, калі ходзіш па ёй—зямлі. Азёры з дзіўнымі назвамі: Струста, Снуды, Войса, Рака, Дрывяты...

З Замкавай гары старажытнага Браслава, як на далоні, край. Азёры, азёры; лясы спачатку зялёныя, пасля цёмна-сінія, сінія і зусім блакітныя, ледзь бачныя, празрыстай ніткай за дзесяткі кіламетраў на хвалістым гарызонце. Блакітныя далі хаваюць у сабе безыменную тайну і невыказную тугу чалавека. І дзіўнае адчуванне былога, нецяперашняга жыцця пранікае ў істоту, нібы мроя. Што там? Друйск, Дзвінск... Друа? Здаецца, буйна б'е жыццё магутнае і моцнае, як спрадвечу... Скачучы коні, бразгаюць зброй, хрыпяць ад жаху; дзікая лаянка, свіст, конскі пот, кроў; жалобна плача азёрная чайка. А мо мірны званочак, рып колаў, «но, малы», песня... За дзесяць кіламетраў адсюль, сярод сіні і зялёнай, відаць Слабодскі касцёл. Там нічы здалёку, зблізка — быццам седзячы зялёна-жоўты, двухгаловы дракон перад узлётам...

Адзін амерыканскі падарожнік, выхадзец з гэтага краю, пісаў на пачатку стагоддзя: «Калі на раніцы пры ўсходзе сонца глядзеў на Слабодскі касцёл, прыгажэйшага віду ў Еўропе я не бачыў». Пра гэта расказаў мне браслаўскі хірург, «доктар Фердынанд Леўша», як з павагай называюць яго мясцовыя людзі. Гэта чалавек з той інтэлігенцыі, якая, не зважа-

ючы ні на што, самааддана служыла свайму народу, сваёй любімай справе. Выхадзец з сялянскай сям'і (нарадзіўся ў вёсцы Тулюткі, ля Слабодкі), Фердынанд Леўша пасля заканчэння Віленскага ўніверсітэта ўвесь час працуе на сваёй радзіме, спачатку ў Друі, пасля ў Браславе. Многа змен адбылося. А ўрач заставаўся на сваім месцы. Лячыў людзей, застаўся верны свайму прызначэнню, абавязку, высякароднай прафесіі, амаль адзінай на зямлі, якая патрэбна заўсёды і ўсюды, усім. Таму і карыстаецца ён на Браслаў і навагай і пашанай у людзей амаль не меншай, чым некалі вядомы на ўсю акругу браслаўскі ўрач Нарбут.

Нарбут — гэта ўжо гісторыя і легенда пра чалавека, які аддаў усё жыццё сваё служэнню людзям. Ён пабудаваў на ўласныя сродкі вялікую бальніцу ў Браславе. Яна стаіць і цяпер. Расказваюць, што гэта быў вельмі дэмакратычны чалавек, а іншы раз дзіўны. З беларусам ён размаўляў па-беларуску, з палікам — па-польску, а калі лячыцца да яго траплялі рускі або яўрэй, то размаўляў з ім на іхняй жа мове. Да графіні Плятар, якая жыла ў Бяльмонтах (10 кіламетраў ад Браслава) мог прыехаць на восліку ў пажарным шлемі, з драўлянай шабляй, не зважаючы на гучны графскі тытул. Любіў сядзець на Замкавай гары і глядзець удалеч на азёры. Пасля смерці браслаўчане паставілі яму на гэтым месцы помнік.

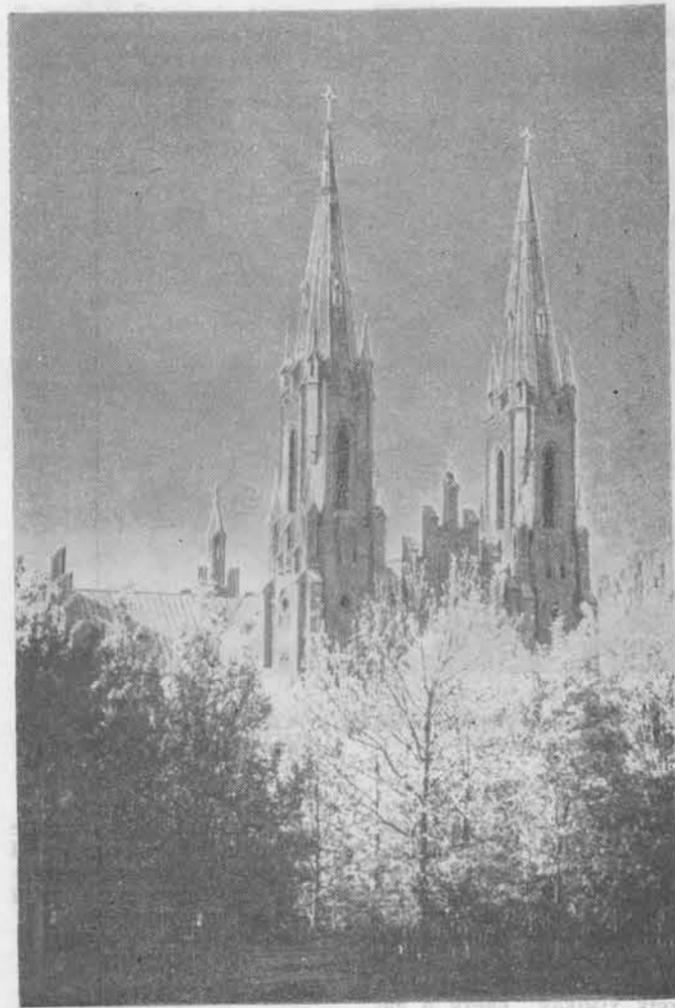
Налева і направа ад самой гары, ад дамоў і вуліц ля яе падножжа, на поўнач і на поўдзень цягнуцца суцэльныя ланцуг азёр. Горад Браслаў, якому ў 1965 годзе споўнілася 900 гадоў, знаходзіцца ў адзінным праходзе паміж гэтай азёрнага ланцуга, што прасціраецца больш як на трыццаць кіламетраў. Праехаць з захаду на ўсход можна толькі праз Браслаў. Прыгранічнае становішча рабіла горад нібы перадавой заставай, фарпостам перад паўночнымі крыжакімі крэпас-

цамі і замкамі. Гэтая характэрнасць была адлюстравана і ў старажытным гербе горада: чалавечы вока на блакітным трохкутным шчыце на фоне залатых праменняў «крылатага» сонца. Вока на шчыце — сімвал пагранічнай пільнасці і стражы. Блакітны колер шчыта — колер вады і колер усяго азёрнага краю. Праменні сонца — сімвал славы горада.

У гэтым паўночным беларускім краі асабліва адчуваецца дух старажытнасці і славы народу. Перш за ўсё, ён нібы жыве ў самым ландшафце і, здаецца, у самой прыродзе. Потым у многіх, раскіданых скрозь, помніках духоўнай і матэрыяльнай культуры. Перш за ўсё ў архітэктуры. Характэрныя востраканечныя гонтавыя дахі, зялёныя і зашпаленыя, калодзежы, быццам капліцы, зробленыя не з проста утылітарнай мэтай, але і так, каб пашылі вока, з сваёй архітэктурай, якая агульная і тым зашпаленым дахам, і драўляным касцёлам у Межаных і Дрысвятах — унікальных помніках беларускага драўлянага будаўніцтва.

Цікавае і каменнае культывае дойлідства. Тут у асноўным пануе готыка і барока. Помнік архітэктуры барока — дрыўскі базылянскі кляштар пачатку XVII стагоддзя. На другім беразе ў Педруі касцёл таксама ў стылі барока, пабудаваны ў 1613 годзе магнатамі Сапегамі. Цікава, што арачныя скляпенні касцёла зроблены таўшчыняй у адну цагліну. Каб яны трымаюцца і не выпадалі, іх мацуюць драўляныя калкі. Умелі будаваць прадкі, выбраць матэрыял, стасунак для яго. Бэлькі над скляпеннямі, якія трымаюць дах, хваёвыя, але такія моцныя, быццам ім зусім не трыста пяцьдзесят год, а трыццаць.

Паказвае ўсё гэта мне мясцовы чалавек, маляр. Кожны год працуе тут, малюе, фарбуе, даглядае і, відаць, вельмі закаханы ў даўніну. Гаворыць пра яе з захапленнем, але ён не фанатык. Прачытаў старыя кнігі, якія былі ў

Віды. Касцёл, збудаваны ў мінулым стагоддзі.

касцёле. Ведае і час збудавання яго і гісторыю рэчаў. Ведае напаміць кожную прыступку вітавых каменных лесвіц у вежах касцёла, хатня цемната такая (мы пайшлі без аміно), што ўвогуле страчваецца ўсялякае адчуванне прасторы. Чалавек упэўнена і хутка ўзяцеў па лесвіцы некуды ўверх (хоць яна была цесная і доўгая), а я, мацаючы камень, паволі соп за ім, і, прызнаюся, каб не загрузаецца па строме, не на двух, а на чатырох.

Колькі дзіўных і нечаканых сустрэч у гэтым краі. 30—40 кіламетраў пешшу за дзень з фотаапаратамі, штатывамі — нішто. Але колькі непаўторных уражанняў, спатканняў! Хвалісты ландшафт. Узгоркі, парослыя лесам альбо засе-

ныя жытам, рыбацкія хаты, мініяцюрныя могілкі. Палявыя дарогі пяляюць жоўтымі стужкамі. Там-сям струхнелы крыж пры дарозе, і побач жалезныя апоры электраліній, сліды трактарных гусеніц. Прамчыцца з ветрам і пылам адзінока матацыкліст, прагудаць машына, і зноў цаха. Воблакі, нібы вата, да самага гарызонта. Блісне возера з-за ўзгорка, маленькае і круглае, як сподак, а ля возера дамок, на беразе лодка — рыбак жыве. А гэтая жменька вады для яго, як і зямля. Падыходжу, кланяюся і вітаюся. Здымае шапку — дзень добры. У старога белая, як снег, галава, сівыя доўгія вусы, твар карычневы ад ветру і зморшчаны, дзевяты дзесятак дзёду, а вочы глыбокія

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

В последнее время у нас, в Соединенных Штатах, в среде белой эмиграции начинается разыгрываться трагикомедия. Вдруг все русские «патриоты» — «спасители» русского народа ринулись... в интернационал сионизма. Все эти горбачевичи и иже с ними, что пасутся около «Нового русского слова», ждут не дождутся, когда Израиль пошлет американские и немецкие самолеты на Советский Союз. В этом, конечно, и заключается цель их борьбы... Глушцы, выжившие из ума себялюбцы, они все еще мечтают править Россией. При царе Николае они патравливали на евреев черные сотни, а сегодня лобызаются с ними. Ничего не скажешь — духовные братья, сошедшие на общей почве ненависти ко всему советскому. Теперь опять пойдет гонение на старых русских колонистов, защищающих честь и достоинство Родины. Но они выдержат и это наступление черных сил, они до конца останутся честными русскими людьми.

США.

С. МАТЮШКОВ.

Получил ваше письмо. Очень рад, что вам понравились вырезки из местной газеты «Майнард Энтерпрайз», где описывались мои впечатления о поездке на Родину, в Брестскую область.

У меня теперь многие спрашивают о жизни в Советском Союзе, о том, как там принимают иностранцев. Я отвечаю, что встречают очень хорошо, что советские люди очень гостеприимны и что иностранные туристы могут свободно ходить и ездить и никто в СССР за ними не следит, никто за ними не ходит.

Хочу сказать также большое спасибо Леониду Прокше за его книжку «По обе стороны океана». Очень хорошая, просто замечательная книжка. И написана правдиво. Уверен, что ее с интересом прочтут как канадцы (я имею в виду на-

ших земляков в Канаде), так и многие наши соотечественники в других странах.

США.

Яков САВУЦ.

Весной и летом мы провели большую работу в нашем Виндзорском отделе ФРК. Успешно прошла кампания по сбору средств в пользу борющегося Вьетнама. Мы также приняли активное участие в фестивале, посвященном 70-летию со дня приезда первых русских переселенцев в Канаду. Теперь готовимся к большому русскому банкету, который состоится 4 октября, а затем проведем кампанию по сбору денежных средств для нашей любимой газеты «Вестник». В то же время мы готовимся достойно встретить 100-летие со дня рождения В. И. Ленина. С этой целью была устроена выставка, посвященная жизни и деятельности великого вождя и учителя трудящихся всех стран. На выставке посетители могли посмотреть фильм или послушать лекцию о Владимире Ильиче. В организации и проведении выставки нам очень помог Советский комитет. От них мы получили плакаты, книги, открытки и другие материалы о В. И. Ленине.

Вашу газету «Голос Радзімы» мы получаем регулярно и читаем с большим интересом. В ней всегда есть интересные материалы, из которых мне особенно понравились: «Институт рыхтуе інжынераў», «Мысли, высказанные вслух», «Вот так каждый год», «Ленин — добра, добра», «Зачем совершать роковые ошибки» и другие.

От имени всех членов Виндзорского отделения ФРК благодарю вас, дорогие товарищи, за доброе и полезное дело, которое вы делаете.

С уважением

Михаил МАКАРЕВИЧ.

Канада.

МУЗЕЙ У СМОЛЬНІ

Смолянскі філіял літаратурнага музея народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, што знаходзіцца недалёка ад вёскі Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага раёна, — адна з выдатнейшых мясцін нашай рэспублікі. Тут, у доміку свайго брата Іосіфа, пісьменнік жыў з 1912 па 1914 год. Тут упершыню ён сустрэўся з Янкам Купалам.

У філіяле музея сабрана больш як 200 кніг Я. Коласа розных выданняў на беларускай, рускай, украінскай, маўдаўскай і іншых мовах народаў Савецкага Саюза, а таксама на замежных, шматлікія фотаздымкі паэта, сямейныя рэліквіі. Нядаўна сын паэта Даніла Канстанцінавіч перадаў сюды з сямейнага архіва рэдкі здымак, на якім мы бачым Я. Коласа ў час яго апошняга паездкі ў Мікалаеўшчыну ў 1956 годзе.

А вось яшчэ адна навінка. У музеі закончана абсталяванне рабочага кабінета пісьменніка. Мэбля і многія іншыя прадметы, якімі карыстаўся Я. Колас, дастаўлены сюды з яго мінскай кватэры. Тут можна ўбачыць пісьмовы стол з чарнільным прыладкам, шафу, крэслы, гадзіннік, пішучую машынку, здымкі, якія адлюстроўваюць выступленні пісьменніка на розных урачыстасцях. Тут жа сабраны асабістыя рэчы Коласа.

Папаўненне Смолянскага філіяла музея Якуба Коласа новымі экспанатамі — добры падарунак шматлікім наведвальнікам.

Д. ЗАРЭЦКІ.

ПРЫЕХАЛІ ДЗЕЦІ...

У калгасніцы сельгасарцелі «Калгасная праўда» (Лепельскі раён) Кацярыны Зябка радасць — у госці прыехалі прыёмныя дзеці.

... Было гэта ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны. У вёску Камень прыляліся галодныя, абарваныя дзеці з Вяснялоўскага дзіцячага дома, захопленыя фашыстамі. Кацярына Ільвічна прытуліла дзвюх сіротак. Гэта былі

брат і сястра Фідзікі. У цяжкія ваенныя гады яны выхоўваліся ў беларускай сям'і.

Прайшлі гады. Цяпер брат і сястра Фідзікі маюць свае сем'і, жывуць на Украіне, але ніколі не забываюць беларускую калгасніцу Кацярыну Ільвічну Зябку. Яны пішучы ёй цёплыя лісты, запрашаюць у госці, прыязджаюць наведваць старэнькую цётку Кацю.

Д. ЗАРЭЦКІ.

і сіня-сінія, жывыя і глядзяць на цябе з такой спагадай, добразычліваасцю і даверам, што робіцца незвычайна хараша на сэрцы. Пранікаешся павагай да гэтага старога і хочацца пагаварыць з ім, сказаць штосьці ласкавае і вельмі добрае.

— На Плюсы? То я так васпану скажу: валце проста і не зыходзьце ні ўправа, ні ўлева. Стары паказвае рукой і— нібы благаслаўляе.

Высокія берагі Струсы пакрыты сасновым лесам. Месцамі хвойкі падступаюць да самай вады. Лысы ўзгорак засеяны гарохам. Стаіш на яго вяршыні, і ўсё пад табой: лясы, вада, астраўкі на вадзе з рыбацкімі хатамі, дугі, каровы, што пасуцца на іх. Паўднёнае сонца смаліць у патыліцу, і цёплы вецер даносіць з лесу пах ігліцы і хвой. Кругом абсягі зямлі, вады і бяскрайнія далі. Хочацца падскочыць у неба ад радасці, што распірае грудзі. Далёка ўнізе смех. Па вузкай, як нітка, сцяжынкы бягуць з даёнкамі беланогія дзяўчаты.

Сустрэчы, бы летуценні. Даводзілася падарожнічаць і на трактары, і на грузавіку, і на конях, і на лодцы. Але найбольш пешшу. Усюды добрыя людзі. Хто б ні быў—

стары рыбак ці малады мурзаты трактарыст, жанчына ў лесе ці дзядзька-калгаснік (які раскажа пра ўсё і распытае пра ўсё, а пасля скажа, як і належыць гаспадару: «Дык фатаграфуйце сабе на здароўе, чаго ж, мы не супраць») — я ніколі не бачыў ні сполаху, ні падазронасці на іхніх тварах. Нават калі я, заблудзіўшыся, сустракаў іх ноччу, нават калі я, абвешаны фотаапаратамі, размаўляў з касцельнымі служкамі ў Педруі (безнадзейна перапалоханымі і недаверлівымі людзьмі, па маім ранейшых назіраннях).

Ва ўсіх выраз добразычліваасці і спагады ў абліччы. Нейкі ўдумлівы, сталы, мудры спакой у сінніх вачах і добрая чалавечая ласка. Заходзіць у аўтобус бабуля, успамінае «божачку» і дзякуе шафёру, што не паленаваўся, спыніўся. Я пасунуўся, і бабуля села побач. Пасля неяк вельмі добра паглядзела на мяне сваімі сіннімі вачыма (наўздзіў, яны тут ва ўсіх сіння і нават не сіння—азёрныя), усміхнулася, дастала з кошыка вялізны чырвоны яблык і моўчкі прапанавала мне, ласкава пазіраючы ў твар. Я адчуў сябе пад яе цёплым позіркам зусім маленькім, маленькім унучкам,

якога паглядзілі па галоўцы. Ніхто не звярнуў на гэта ніякай увагі. Бо так і трэба. Так спрадвену. Паміраюць людзі, але жывуць у нашчадках іх добрыя звычаі, і добры, светлы геній абліччаў і думак застывае на доўга ў легендах, песнях і рэчах.

Дубовыя дзверы касцёла ў Педруі, збітыя каванымі цвікамі трохсотгадовай даўнасці, з клямкамі, якія ёсць у кожнай беларускай вясковай хаце, гэтак жа сама, як і каваныя завесы і клямары з беларускім геаметрычным арнамантам на дзвярах Слабодскага касцёла, альбо драўляныя дзверы касцёла ў Дрысвятах пакідаюць дзіўнае ўражанне. Амаль фізічна

ля-я!» — махае рукамі хлопчук. Тонкі капрон рыбацкага невада, гул матора, мокры канат студзіць пальцы — гэта твае рукі, рыбак. А гэта — твае. Хто ты? Як завуць цябе? Мо Браслава? Браслава, Браслава, бусел над дугам, Купалле, Браслава... Браслава — слова, якога няма. Лён валасоў, сінь азёр, вачэй... Слова, якое нічога не значыць, слова — прывід, дух. Ты толькі ў маім ўяўленні Браслава, Край.

Шапацяць ля ног азёрныя цёплыя хвалі, абнімаюць бераг за жоўты пясок, за трыццё, за людскія ногі. Браслава..., Браслава... Канцаецца дзень. Лёгкім сінватым туманам павісла над возерам

манатонны гул матора. Гэта рыбацкі катэр выйшаў наначы лоў рыбы. Пратарахцеў па дарозе позні аўтобус, бліснуў зялёнымі агнямі ў вадзе.

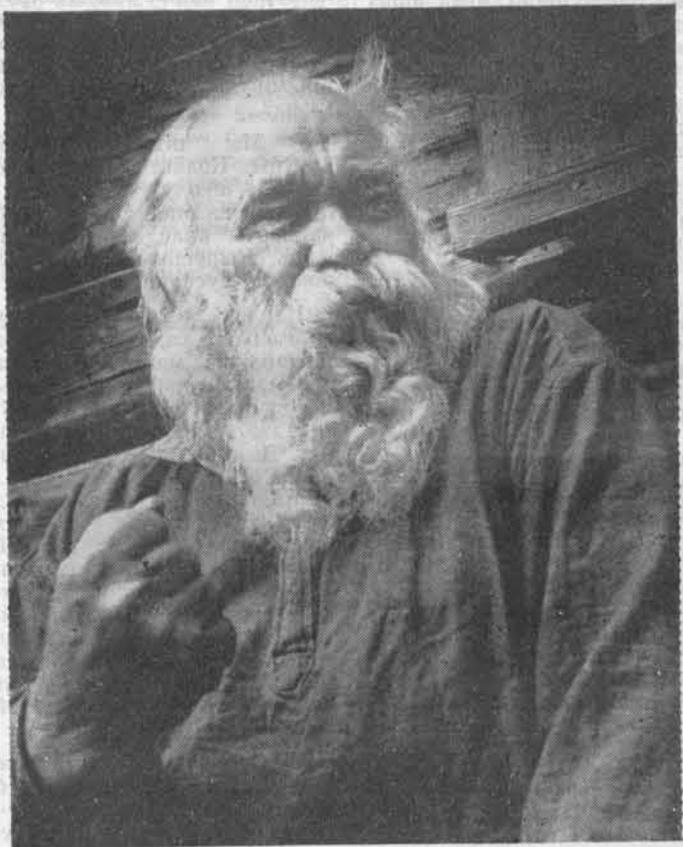
Цішыня поўніцца гукамі. Яны не даюць увесці ў зман, вяртаюць у рэчаіснасць, у XX стагоддзе. Пачнецца новы дзень, і ў празрыстай сінчы з першай ранішняй чайкай срэбнай стралой прымчыць самалёт, пакіне на небе белы, туманны след. Загудзяць машыны, задымяць трубы, вернуцца дамоў рыбакі, грукатам сталі і свежай раллэй адзавецца зямля; голас працы і чалавека запануе ў зямным віры; бераг запоўніцца гукамі, смехам дзівочым, хлапечым; увойдзе ў сілу святло; асмужацца далі і стануць сіннімі; аблокі апусцяцца і стануць белымі; заспяваюць азёры сівымі хвалямі...

Я не магу без цябе, Зямля. У хвіліны адчаю і роспачы, болі і радасці кірую думкі свае да вас, хлопцы. У бела пене мкнуць караблі, напінаюць ружовыя ветразі. Тады вы былі хлопцы, мае далёкія, невядомыя, безыменныя продкі. Канада, Стагольм, Сідней, Місісіпі, далёкія землі і чужая сінь стала вашай калыскай. І можа толькі на мове сваёй гукаў вам апошні хаўтурны спеў. Я ўяўляю вас, як на карціне Ілтнера: на беразе мора мужных, суровых, старых і маладых мужчын. Вы седзіце тут ужо сотні год, хлопцы аднае лодкі, і глядзіце ў далі. Мігіць над гарызонтам самотная белая зорка. У балючых, вялікіх, сінніх вачах — чаканне. І я разумею ўсё. І раптам усведамляю, наколькі шчаслівейшы ад вас, калі бачу гэтыя азёры, лес, дарогі, дамы, магільні, калі чую гэтую звонкую мову. Якое бязмежнае шчасце, што гэта ўсё ў мяне ёсць, што гэта існуе і што гэта мае, што магу яшчэ гэта ўбачыць, пачуць, вырвацца з гарадскіх бетонных лап і размоў і прыкласці да ран галючы балюзам вашых сноў. Гэта так, хлопцы. Бо калі прыязджаце на сваю зямлю сівя — вы плачаце.

...Жоўты дым, цёплы дым падымаецца з хвой, палыном асядае на вуснах. Красуе лес. І шэпчуць ля ног спрадвечныя хвалі, сівыя язычніцы, спяваюць сваё: Браслава..., Браслава..., Браслава...

Зянон ПАЗНЯК.
Фота аўтара.

«Малодосць».

Браслаўскі рыбак.

Поўня.

ўяўляеш людзей тых далёкіх, безыменных і простых, якія рабілі гэта, дакраналіся сваімі рукамі да гэтага чорнага жалеза, да якога дакранаюся цяпер я альбо ты. Тых людзей даўно няма. Ёсць толькі справа рук іх.

Рукі чалавечыя. Вось рукі трактарыста, чорныя, пакрытыя мазутам. Здзіўляецца: нашто фатаграфавалі іх, хто іх не бачыў. А гэтыя вялікія, белыя — млынара, мука на далонях. Рып-рып — парываюць гужы, тужыцца пара коней: твае рукі на плузе, араты. Ракоча трактар. Ляццяць за плугам белыя чайкі: «Гы-

дрыготкая ціш. Вада насынае. Нейкае першабытнае адчуванне ахоплівае ўсю істоту. На другім беразе, за сем кіламетраў адсюль, далёкія агні. Мігцяць, адбіваюцца ў вадзе, і, нібы міраж, напамінаюць аб далёкай, нязведанай цывілізацыі. Гэта вялікі гарфяны завод. Цяпер ужо не бачна яго высокіх труб, і толькі далёкія агні ўзбуджаюць фантазію і ўяўленне. Здаецца, чужыя галасы людзей, іх крокі, шум машын. Але гэта толькі здаецца. Завод маўчыць. Летняя ноч надыходзіць. Цямнее, знікае гарызонт. Зліваецца неба і вада. Чуцен

Брэсцкаму народнаму танцавальнаму ансамблю «Радасць» выпай гонар прадстаўляць нашу краіну на Міжнародным фестывалі фальклорнага мастацтва ў Францыі.

— Выступленнямі мы задаволены, — гаворыць кіраўнік ансамбля Анатоль Міхайлавіч Вараб'ёў, — прайшлі яны на рэдкасць паспяхова.

Анатоль Міхайлавіч дастае вялікі стос французскіх газет. На іх старонках — беларускія хлопцы і дзяўчаты ў нацыянальных касцюмах. Вялізныя загаловкі: «Брэсцкі ансамбль «Радасць» чаруе глядачоў», «Трыумф рускіх» і г. д., і г. д.

— Фестываль быў на рэдкасць прадстаўнічым — у ім прынялі ўдзел прадстаўнікі больш чым дваццаці краін свету, у тым ліку ўсіх еўрапейскіх сацыялістычных. Адным словам, было на што паглядзець, з чым параўнаць.

Працягваўся фестываль тры тыдні. За гэты час мы далі восемнаццаць канцэртаў і самастойных, і ў агульнай праграме з іншымі калектывамі. Так што вы-

ступіць даводзілася ледзь не кожны дзень. У гэты своеасаблівы марафон мы ўключыліся адразу, як толькі прыляцелі ў Парыж, дзе пераселі ў аўтобус, на якім

«РАДАСЦЬ» — ГОСЦЬ ФРАНЦУЗАЎ

зрабілі імклівы чатырохсоткіламетровы марш на захад Францыі. У той жа вечар далі першы канцэрт.

Цяпер раскажу, з чым мы прыехалі. Перш-наперш пазнаёмлі французскую публіку з нашым беларускім мастацтвам. На біс выконваліся вянкі беларускіх народных танцаў, «Лявоніха», вельмі цёпла прымаліся і рускі танец «За ваколіцай», «Рускі сувернір», украінскі гапак, малдаўская рапсодыя.

Французскія глядачы экспансіўныя, шчырыя, вельмі тонка адчуваюць прыгожае. Доўга-доўга будзе помніцца, як цёпла прымалі яны нас, як не адпускалі са сцэны.

І, наогул, кожны дзень, кожную гадзіну, свабодную ад канцэртаў, мы адчувалі гасціннасць гаспадароў, добразычлівасць простых французцаў. Было шмат цікавых сустрэч проста на вуліцах, дзе мы знаёмлі жыхароў са сваім мастацтвам, у дамах, куды нас запрашалі, на прыёмах у мэрыях.

Вельмі карысным і цікавым было для нас знаёмства з мастацкімі калектывамі, якія ўдзельнічалі разам з намі ў фестывалі. Многія з іх прыехалі з краін, дзе фальклорнае мастацтва надзвычай багатае. Каго маглі пакінуць аб'якавымі вогненныя танцы кубінцаў і мексіканцаў або нашых суседзяў — палякаў.

Мы шчыра пасябралі з многімі ўдзельнікамі фестывалю. Там, у Францыі, мы яшчэ раз упэўніліся, якую вялікую павагу да Саветаў Саюза, да савецкіх людзей носяць у сваіх сэрцах простыя людзі ва ўсіх кутках зямлі.

АД БЕЛАРУСІ ДА КУРЫЛ

З паездкі па Сібіры і Далёкаму Усходу вярнуліся прадстаўнікі лектарскай групы ЦК ЛКСМ Беларусі. Маладыя выкладчыкі мінскіх вул, вучоныя Акадэміі навук БССР былі гасцямі рыбакоў, пагранічнікаў, маракоў Ціхаакіянскага флоту, алмаздобытчыкаў Якуціі, будаўнікоў і шахцёраў.

Лектары з Беларусі выступілі з расказами аб жыцці камсамола і моладзі БССР, дасягненнях народнай гаспадаркі і культуры, аб ударных камсамольскіх будоўлях рэспублікі, міжнародным становішчы. Цікавыя сустрэчы адбыліся на будоўлях Далёкага Усходу, дзе працуе многа беларусаў — пасланцаў камсамола. У час паездкі было прычытана больш дзювохсот лекцый і дакладаў.

З такой жа паездкі вярнуліся беларускія мастакі Наталля і Георгій Папалюскія, Ілья Немагай. У Лучагорску і іншых гарадах яны паказалі выставку работ беларускіх графікаў, прывялі гутаркі аб поспехах беларускага выяўленчага мастацтва.

ІНШАЗЕМНЫЯ ЖУРНАЛІСТЫ Ў МІНСКУ

На працягу тыдня ў Беларускай ССР знаходзілася група акрэдытаваных у Маскве карэспандэнтаў сацыялістычных дзяржаў і прадстаўнікоў друку кампартый рады капіталістычных краін. За межы журналісты азнаёміліся з падрыхтоўкай рэспублікі да 100-годдзя з дня нараджэння Ул. І. Леніна. Яны сустракаліся і гутарылі з рабочымі, інжынерамі, калгаснікамі, вучонымі, журналістамі, партыйнымі і савецкімі і прафсаюзнымі работнікамі, былымі партызанамі. Госці былі прыняты ў ЦК КПБ і ў Савеце Міністраў БССР. Карэспандэнты наведалі Беларускае аўтамабільнае завод, Мінскі гадзіннікавы завод, калгас імя Калініна Нясвіжскага раёна, Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт, Музей Вялікай Айчыннай вайны, мемарыяльны комплекс «Хатынь».

ШКОЛЬНАЯ АЛЕЯ

А П А В Я Д А Н Н Е

Дарогу на Азёрнае мне паказаў тутэйшы ляснік.

— Гэта прасека вядзе проста на поле, а там і вёска будзе.

Ляснік змераў мяне цікавым позіркам і, здагадаўшыся, што я здалёку, дадаў:

— Толькі ж не зварочвайце нікуды. Лясы нашы такія — ураз заблудзіць можна.

Прасеку абступілі старыя імшастыя хвоі, і толькі дзе-нідзе ў глыбіні відзеліся купкі маладых бяроз.

Я ішоў па добра вытантанай сцежцы. Відаць, у жиўні, калі сама пачынаецца грыбны сезон, тут хадзілі азярчане да сваіх аблюбаваных мясцін. Цяпер лес маўклівы, быццам вымер. Ні шлохаў, ні гукаў. І ў гэтым адменнае характаснае асцяжэнне лесу, калі хочацца негаропка ісці і моўчкі разважаць над пражытым і перажытым, бо нішто не патрывожыць зладжанасць думак.

Я думаў пра будучую сустрэчу з Варварай Канстанцінаўнай, тутэйшай заслужанай настаўніцай, якая яшчэ з даваеннага часу працуе ў Азёрным.

Прасека, як і казаў ляснік, вывела мяне на поле, і я ўбачыў Азёрнае — невялікую вёску з хат можа сорак ці больш. Школа стаяла на водшыбе — бялюткі плакаблокавы дом са спаргуйнай пляцоўкай, абнесенай новай агароджай.

Я мікволі залюбаваўся алей. Яна была акуратна высаджана з маладых бярозак і дубкоў. Каля ганка алею замыкалі высокі дуб з бярозай. Іх пераплеценне голле ўтварала своеасаблівую арку.

У школе ішлі заняткі. З-за бліжэйшых дзвярэй даносіўся тонкі, юны голас настаўніцы, якая чытала дзецямі нейкую казку. Я асцярожна прайшоў па калідоры да другіх дзвярэй. Клас быў усё роўна як пусты. Гэтак цягнулася добрую хвіліну. Потым пачуўся ўсхваляваны жаночы голас: «...І тады ён падняўся ва ўвесь рост і, прыскаючы гранату да сэрца, пайшоў на азвэрэлых фашыстаў». Зноў стала ціха, яку скляпенні. І гэтак жа ціха і нечакана расчыніліся дзверы. Перада мною паўстала пажылая высокая жанчына з шэрымі ўважлівымі вачыма, з накінутай на плечы пуховай хусткай. Гэта і была Варвара Канстанцінаўна. Відаць, яна згледзела мяне ў акно, калі я ішоў у школу. Я расказаў, адкуль я і што мне трэба.

— Якраз добра прыйшлі. У нас апошні ўрок, наперадзе ледзь не палова дня. Я жыву тут, пры школе.

Варвара Канстанцінаўна адпусціла вучняў дамоў, і тыя гаманлівай талакой кінуліся па алеі, уздымаючы чаравікамі сухое барвовае лісце.

Неўзабаве мы сядзелі ў маленькай утульнай кватэры Варвары Канстанцінаўны.

Гаспадыня частавала мяне чаем з малінавым варэннем і ўсё расказвала пра школьныя справы. Гэта школа не такая ўжо новая, як здалося мне. Проста ўлетку бацькі дзяцей пабялілі вапнай сцены, замянілі дах, а будавалі яе адразу пасля вайны на месцы ранейшай, якую немцы спалілі, як і ўсю вёску. Раней з настаўнікамі было цяжка. Прышлоўці іншы раз міні-спаднічку, не жыўе тут, трызіць горадам. Толькі сум на дзядей наганяе. Наступным летам зноў думай, дзе ўзяць новую настаўніцу. Цяпер у Азёрным вось ужо трэці год працуе былая выхаванка Варвары Канстанцінаўны,

якая вярнулася сюды пасля заканчэння педагагічнага вучылішча.

За гутаркаю я не заўважыў, як за акном згусціліся прыцемкі. Варвара Канстанцінаўна падыйшла да дзвярэй, пстрыкнула выключальнікам. Пакойчык ярка асвятліўся, як ад водбліску малакі. Святло ад акон падала на ніжнія голле дуба, высвечвала стройныя белы стан бярозы. Лісце ледзь кратаў ветрык, і яно здавалася яркабурым, быццам вылітае з медзі. Я павёў размову пра школьную алею, спытаўшы, ці ёсць якая-небудзь сімволіка ў гэтых насаджэннях.

— Дубок і бярозку я пасадзіла з мужам, як толькі прыехала ў Азёрнае. — Варвара Канстанцінаўна паказала рукою на дрэвы. — Школа згарэла, муж загінуў у партызанах, а дрэўцы выжылі.

Варвара Канстанцінаўна сціхла, і чутна было, як дубовы ліст, аблятаючы долу, шоргаецца па шыбіне. «...І тады ён падняўся ва ўвесь рост і, прыскаючы гранату да сэрца, пайшоў на азвэрэлых фашыстаў...» Пра каго гэта расказвала яна сваім вучням? А можа пра апошнія минуты жыцця свайго мужа?..

— Мы штогод садзім дрэўцы. Колькі вучняў заканчвае школу — столькі і дрэўцаў на алеі. Заўтра мой чацвёрты клас пойдзе садзіць. Выпускны. Сярэдняя школа ў суседняй вёсцы.

Начаваў я ў Азёрным у калгаснага садоўніка Ціта Фёдаравіча, майго даўняга знаёмага, з якім неаднойчы даводзілася сустракацца ў горадзе на нарадах перадавікоў. Да яго хаты мяне прывяла Варвара Канстанцінаўна. Стары якраз чытаў пісьмо ад сына, водзячы па роўных разборлівых літарак вялікай лупай. На сталае фотакартка: паміж двух хлапчукоў-падлеткаў сядзеў маёр з жанчынай. Даведаўшыся, што мяне да самых вяснічак праводзіла Варвара Канстанцінаўна, Ціт Фёдаравіч закруціў сівой галавою:

— От, а чаму б гэта не зайсці ў хату? Яблікамі б пачаставаў. Але нічога, заўтра занясу. Пепін у мяне дужа слаўны парос.

Гаспадар аблакаціўся на стол, нейкі момант сядзеў у задуменні, потым сказаў ціха, быццам тое, пра што ён мне паведаў, павінна быць глыбокай тайнай:

— Некалі пасля вайны мой Яўхім галаву губляў з-за яе. Не пайшла. Так от і жыўе адзінока...

У горад я вяртаўся апоўдні. Тры вярсты надумаў прайсці ўчарашнім маршрутам — прасекай. Дзень быў ціхі, цёплы. Гуэта пахла даўно адцвіўшымі верасамі, бруснічкамі, смалою. Высока ў блакіце неба крычалі журавы. Неўзабаве на прасецы я заўважыў ланцужок хлапчыкаў і дзяўчынак. Кожны з іх нёс па маладому дрэўцу.

Я ўвайў школьную алею. Каля ганка, быццам арка, стаяць, пераплёўшыся весямі, дуб і бяроза. Ад іх роўнымі радкамі бягуць меншыя і меншыя дрэўцы. А гэтыя, што ў дзіцячых руках, сёлета замкнуць зялёную калону. Потым зноў будуць барвовыя лістападзі, і зноў пастануць новыя дрэўцы ў адзіны цесны строй. Як піянеры на лідзейку. Як салдаты на парад. І ў шлолаху кожнага ліста, кожнай галінкі Варвара Канстанцінаўна будзе чуць галасы сваіх выхаванцаў, лавіць гукі такой далёкай і такой блізкай маладосці.

М. ПАРАХНЕВІЧ.

У выдавецтве «Беларусь» выйшаў чарговы альманах «Дзень паэзіі». У ім прадстаўлены новыя творы беларускіх паэтаў, пераклады, у тым ліку вершы нашых сяброў з іншых краін аб Беларусі, публікацыі, прысвечаныя малавядомым старонкам нашай паэзіі. Вялікае месца ўдзелена новым запісам народных песень. Прапануем увазе чытача некалькі вершаў з альманаха «Дзень паэзіі» за 1969 год.

Кастусь КІРЭНКА

Жывеш, мігціш з туюй сардэчнай,
Не ашчаджаеш зім і лет.
Усё здаецца — вечна
вечнасць
Твая з табой, бы той сусвет.

Абвясчала гібель чужаніц;
І героі ў вечнасць адляталі

На агністым крылі бліскавіц.

Уладзімір СКАРЫНКІН

КРЫВІЧЫ

На суседзяў зубы не тачылі,
Не глядзелі крыва, як сычы,
І душой ніколі не крывілі
нашы продкі — воі-крывічы.

Аб сваёй адвазе не крычалі,
гаварылі праўду толькі ўслых...

І з якой прычыны крывічамі леталісцы ахрысцілі іх!

Родны бераг ад прыблудаў стойка крывічы
спрадвеку бераглі — і крыві праліта ў войнах столькі,
што назваць інакш іх не маглі.

А час ляціць, крылом грывлівым
Сячэ гадоў і мрой дзірван.
І вунь... Як блізіцца імкліва
Апошні твой мерыдыян!

Спяшай... Але і ў міг расстання
Я буду бачыць вечны век —
Адно б святло твайго дыхання,
Радзіма, чуць каля павек...

Марк СМАГАРОВІЧ

У СОРАК ТРЭЦІМ

Каб цягнік не прапусціць, бывала,
Разам з сэрцам узрываўся топ.

І да неба полымя шугала,
І стагнаў, нібы ад болю, дол;
І праз лес ляцела рэха ў далі,

Еўдакія ЛОСЬ

БЕЛАРУСАМ,
ЯКІЯ НЕ ДОМА

Беларусам, якія не дома,
пэўна, сніцца бароў нашых
а ў барах — баравік, нібы
а ў лугах — канюшына,
Беларусам, якія не дома,
пэўна, мройцца горад
на кіно і па здымку
з партызанскаю славаю
Беларусам, якія не дома,
пэўна, чуюцца гукі тых
што у словах падручнікаў
у паданнях і песнях
Беларусы, чаму вы не дома!

У СВЕЦЕ ЧАРОЎНЫХ ГУКАЎ

У гэтым будынку ўсе пакоі — ад першага да апошняга паверха запоўнены музыкой. Ідуць заняткі ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя Луначарскага.

НА ЗДЫМКАХ:

У класе фартэпіяна.

Спявае скрыпка ў руках Наталлі ЖАЖЭНКА.

Скупымі, ёмістымі жэстамі кіруе аркестрам старшы выкладчык — дырыжор Мікалай ГАРАДЗЕНСКІ.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

ПА МАЛЮНКАХ ФРЫДРЫХА ЭНГЕЛЬСА

На падставе гэтых малюнкаў кінематаграфісты СССР і ГДР паставяць фільм. Рэжысёр Ф. Хітрук, які вярнуўся нядаўна з Дрэздэна, паведаміў карэспандэнту ТАСС, што сцэнарый будучай кінастужкі ў асноўным завершаны. У яго стварэнні прымуць удзел нямецкія мультыплікатары — муж і жонка Георгі і сям'я-

ліст па лялечных фільмах масквіч В. Курчэўскі.

Ф. Хітрук падзяліўся ідэяй сваёй новай работы. У аснову яе аўтары паклалі пісьмы маладога Энгельса — жывыя, дасціпныя, прасякнутыя гумарам, а таксама малюнкі, якія суправаджалі перапіску. Гэта дазволіць увесці глядачоў ва ўнутраны свет маладога чалаве-

ка 30-х гадоў мінулага стагоддзя, паказаць студэнцкае жыццё Брэмена і Берліна, раскрыць свет інтарэсаў і захапленняў Энгельса.

Новая стужка будзе фільмам-маналагам, заснаваным на ўрыўках з пісем Фрыдрыха Энгельса да сястры і сяброў. Гэта — яркі, непасрэдны расказ «аб часе і аб сабе».

АСТРАХАНЬ — РОДИНА УЛЬЯНОВЫХ

Вот уже 400 с лишним лет в устье Волги стоит древняя столица каспийских рыбаков, искусных корабелов и земледельцев — Астрахань.

В прошлом столетии здесь жил дедушка В. И. Ленина Николай Васильевич Ульянов, родился, провел детские и юношеские годы отец Ильи Николаевича Ульянова. Жили в этом городе и другие родственники Владимира Ильича.

Астрахань тех далеких лет — город, в котором в недрах феодализма зарождались капиталистические отношения. В губернии интенсивно развивались соледобыча, рыболовство, судостроение. В городе действовали ремесленные цехи — бондарный, сапожный, кузнечный, портновский.

В Астраханскую губернию переселяли крепостных и казенных крестьян. Не имея средств к существованию, многие из них убежали из деревень в город, где пытались найти работу.

Среди них был и Николай Васильевич Ульянов. Он прописался в цеху портных и красильщиков, Ульянов (или Ульянин или Ульяинов, как первоначально называл себя дедушка В. И. Ленина) только на шестом десятке лет сумел купить в рассрочку дом и обзавестись семьей.

Дом находился на косе — песчаной отмели, намытой между кремлевской стеной и Волгой. Заселяли косу в основном бедняки. Здесь и жили Ульяны — астраханский портной Николай Васильевич и его жена Анна Алексеевна, урожденная Смирнова. Здесь же родились у них четверо детей: Василий, Марья, Феодосья и в 1831 году Илья. Семья Ульяновых занимала первый полу-подвальный этаж дома, второй сдавали в наем. Жили небогато, с большим трудом добывая каждую копейку.

В Астраханском архиве есть документ: «Списки мужчин по г. Астрахани для предстоящего рекрутского набора 1837 года». В нем в графе о вероисповедании записано, что Ульяны «коренного российского происхождения».

В архиве сохранился и другой любопытный документ, в котором написано, что 5 июня 1836 года «престарелому и в болезни находящемуся портному мастеру астраханскому мещанину Николаю Васильевичу Ульянову выдано сто рублей биржевым курсом, каковая сумма получена от портного цеха из ремесленной кассы. Оные деньги сто рублей биржевым курсом получила означенного мастера Ульянина жена Анна Алексеевна, а вместо нее неграмотной, по приказанию, ее сын родной Василий Николаевич Ульянов расписался».

70-летний Николай Васильевич Ульянов умирает, оставив вдову с четырьмя детьми без всяких средств к существованию. Старшему сыну Василию было 17 лет, а младшему Илье — пять.

Главой семьи становится Василий. Сам он своей семьей не имел и всю жизнь заботился о матери, сестрах и младшем брате. Служил Василий Ульянов на соляных промыслах объездчиком, затем приказником. Позднее Илья Николаевич Ульянов с благодарностью вспоминал брата и много рассказывал о нем своим де-

тям. Ведь только благодаря его материальной помощи Илье Николаевичу удалось закончить гимназию, а затем Казанский университет.

Астраханская гимназия по уставу 1828 года служила главным образом «местом воспитания детей дворян и чиновников». В эту единственную в городе гимназию и поступает в 1843 году сын бедного портного 12-летний Илья Ульянов, худенький, небольшого роста мальчик.

Несмотря на болезни, нужду, необходимость тратить время на частные уроки, Илья Ульянов учился старательно и был лучшим учеником гимназии. Как отлично успевающему ученику Ульянову дважды выдавались денежные пособия по 25 рублей.

Особый интерес проявлял гимназист Ульянов к математическим наукам. Отлично он знал также словесность, логику, родной язык и литературу. В Казанский учебный округ были посланы, как образцовые, два его сочинения: «О сатирическом направлении в русской литературе» и «Объяснение некоторых синонимов». Первое из них было оценено как «заслуживающее одобрения», второе — «полезное сочинение».

В 1850 году И. Н. Ульянов оканчивает гимназию с серебряной медалью — первой в полувековой истории Астраханской гимназии. В том же году он поступает на физико-математический факультет Казанского университета. Старший брат Василий вновь приходит ему на помощь. Кроме этого, как и в Астрахани, приходилось давать грошевые частные уроки.

Блестяще закончив университет в 1854 году, Илья Николаевич получил ученую степень кандидата математических наук и в мае 1855 года был назначен старшим преподавателем в Пензенском дворянском институте. Затем работал в Нижнем Новгороде и в Симбирской губернии. В Симбирске в семье инспектора народных училищ И. Н. Ульянова и родился в 1870 году сын Владимир — будущий Ленин.

Астраханцы свято берегут все, что связано с именем Ленина. Ведутся работы по реконструкции дома Ульяновых. К 100-летию со дня рождения В. И. Ленина здесь будет открыт бытовой музей семьи Ульяновых.

В экспозиции областного краеведческого музея рядом с портретами Василия и Ильи Ульяновых можно увидеть некоторые вещи, например, настенные деревянные часы, принадлежащие семье Ульяновых. Самая красивая площадь Астрахани носит имя Ленина. Она раскинулась у стен древнего Кремля. В центре ее возвышается памятник Ильичу. Имя Ленина носит средняя школа и один из крупнейших в городе судоремонтных заводов.

Астраханцы навечно сохраняют память о своих земляках — простой семье Ульяновых, давших миру великого сына русской земли — Владимира Ильича Ленина.

В. ЯМАНОВ,
ответственный секретарь Астраханского
отделения Союза журналистов СССР.

Памятник В. И. Ленину на площади имени Ленина в Астрахани (автор — белорусский скульптор З. АЗГУР).

Нина ПРУСЕВИЧ, Эля МОНАЗ, Галя ГРЫШЫНА, Вера ДАВЫДАВА, Цэцылія ВІНАГРАДАВА працуюць на буйнейшым прадпрыемстве лёгкай прамысловасці рэспублікі — Баранавіцкім баваўняным камбінаце.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

У АДЗІНАЙ СЯМ'І

У 1936 годзе Максім Танк пісаў:

**Верым, што знойдуцца
сілы арліныя,
Грудзі ахварныя, моцныя
рукі.**

Гэтыя словы паэта выказвалі глыбокую веру ў тое, што недалёкі ўжо дзень, калі і над паднявольнай зямлёй Заходняй Беларусі ўстае сцяг новага, свабоднага жыцця. І час гэты прыйшоў. У памятным верасні 1939 года працоўны народ аб'яднаўся ў адзінай Савецкай дзяржаве.

Адзначаючы трыццатую гадавіну гэтай гістарычнай падзеі, працоўныя ўспамінаюць сваё мінулае. Рабочыя і сяляне былой Заходняй Беларусі, захопленыя ў 1920 годзе буржуазна-памешчыцкай Польшчай, знаходзіліся ў цісках жорсткага сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту. Польскія магнаты ператварылі гэтыя землі ў сваю паўкалонію, бязлітасна раскрадалі іх прыродныя багаціцы. Прамысловасць не развівалася. Спецыяльным загадам улад на вялікай частцы беларускай тэрыторыі забаранялася будаваць якія б там ні было прадпрыемствы. Становішча рабочых «крэсаў усходніх» рабілася ўсё больш невыносным. За сваю працу

яны атрымлівалі ў два разы менш, чым рабочыя ў цэнтральных ваяводствах краіны. Той, хто жыў у Заходняй Беларусі, памятае велізарныя чэргі беспрацоўных, якія тыднямі стаялі на біржах працы ў Гродна, Брэсце, Пінску, Баранавічах, Лідзе, Слоніме, спадзеючыся атрымаць хоць якулю-небудзь работу.

Не лепш жылося і ў вёсцы. У руках памешчыкаў і кулакоў знаходзілася больш палавіны ўсёй зямлі і лясоў. Працоўныя сяляне задыхаліся ад беззямелья, жылі ў пастаяннай кабале.

Польскія пань імкнуліся знішчыць у народзе яго нацыянальную свядомасць, закрывалі школы на роднай мове, забаранялі выдаваць беларускія газеты і часопісы. Міністр асветы пан Скулскі адкрыта гаварыў з трыбуны сейма: «Запэўніваю вас, пань дэпутаты, што праз якія-небудзь дзесяць год вы і са свечкай не знойдзеце ніводнага беларуса».

Але працоўны народ Заходняй Беларусі не стаў на колані перад яснавельможным панствам. Працоўныя добра ведалі, што дабіцца свайго поўнага вызвалення яны змогуць толькі на падставе аб'яднання з Савецкай Беларуссю.

У верасні 1939 года, калі

польскія буржуазныя правіцелі пад ударам нямецка-фашысцкіх войск уцяклі за граніцу і пакінулі народ на волю лёсу, Савецкі ўрад рашучы ўзяць пад абарону жыццё і ўласнасць заходнебеларускага і заходнеукраінскага насельніцтва. Рабочыя і сяляне радысна сустрэлі Чырвоную Армію, якая прынесла працоўнаму народу свабоду і бяспеку. Упершыню ў сваёй многавяковай гісторыі беларускі народ аб'яднаўся ў адзінай свабоднай дзяржаве. Збылося тое, аб чым марылі нашы дзяды і прадзеды, за што аддавалі сваё жыццё лепшыя сыны і дачкі народа.

Прайшло трыццаць год. За гэты час расквітнела, расправіла свае крылы і тая частка Беларусі, якую яснавельможныя некалі называлі не іначай, як усходняя ўкраіна Рэчы Паспалітай.

За кароткі час не толькі адноўлена разбураная вайной гаспадарка, але і забяспечаны яе новы магутны ўзлёт. Узняліся з попелу і яшчэ больш прыгожымі сталі гарады Брэст, Гродна, Баранавічы, Маладзечна, Пінск, Ліда. Там, дзе некалі дымліся саматужныя майстэрні, цяпер высіяцца карпусы індустрыяльных гігантаў. Адзін толькі пералік іх напаяўнае нашы сэрцы горадасцю. Гродзенскі азотнаўкавы, Лідскі лакафарбавы, Ваўкавыскі цэментны, Скідэльскі, Гарадзейскі і Жабінкаўскі цукровы, Баранавіцкі баваўняны, Пінская трыкатажная, Бярозаўская ДРЭС. Гэтыя і іншыя заводы і фабрыкі вызна-

чаюць цяпер твар былых «крэсаў усходніх». За апошнія гады толькі ў Брэсцкай вобласці адноўлена і пабудавана 232 прамысловыя прадпрыемствы. Ужо ў 1967 годзе валавая прадукцыя іх у параўнанні з 1940 годам узрасла ў 16 разоў.

У развіцці эканомікі адбыліся не толькі колькасныя, але і якасныя змены. У заходніх абласцях паскоранымі тэмпамі развіваюцца новыя галіны — машынабудаванне, хімія, электратэхніка.

Значныя змены адбыліся і ў сельскай гаспадарцы былой Заходняй Беларусі. Знікае старая вёска з яе старымі хатамі. На яе месцы вырастаюць калгасныя вёскі з прасторнымі, светлымі дамамі, прыгожымі клубамі, школамі, бальніцамі. Асабліва прыкметныя поспехі сельскай гаспадаркі за апошнія гады. Яна стала высокамеханізаванай, узрасла яе таварнасць, павысілася прадукцыйнасць працы. На палях Гродзенскай і Брэсцкай абласцей цяпер працуюць больш 17 тысяч трактараў, каля 4,5 тысячы зерневых камбайнаў, больш за 12 тысяч грузавых аўтамабіляў і многа іншай тэхнікі.

Паскоранае развіццё народнай гаспадаркі заходніх абласцей — вынік самаадданай працы рабочых, сялян, інтэлігенцыі, нястомнай работы нашай Камуністычнай партыі, для якой няма іншых клопатаў, акрамя клопатаў аб дабрабыце працоўных.

Расквітнела над Нёмнам і Бугам сацыялістычная навука і культура. Да 1939 го-

да ў Гродзенскай і Брэсцкай абласцях існавалі ў асноўным пачатковыя школы. Навучанне вялося на польскай мове. За спробу адкрыць беларускую школу «вінаватым» пагражала турма. Амаль 50 працэнтаў насельніцтва заставалася неписьменным. Цяпер у адной толькі Гродзенскай вобласці працуюць 1597 агульнаадукацыйных школ, у якіх на роднай мове займаецца 191 тысяча дзяцей. Акрамя таго, тут налічваецца 18 тэхнікумаў і 11 прафесійна-тэхнічных вучылішчаў. Раней у вобласці не было ніводнай вышэйшай навучальнай установы, а цяпер працуюць тры інстытуты — педагагічны, сельскагаспадарчы і медыцынскі.

На землях былой Заходняй Беларусі выраслі нашы відныя пісьменнікі — народны паэт Беларусі Максім Танк, Пліп Пестрак, Янка Брыль, Міхась Машара і іншыя. Адзін з выйсшых народных артыстаў Савецкага Саюза Рыгор Шырма і Генадзь Цітовіч, якія кіруюць цяпер Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай капэлай і Беларускай дзяржаўным народным хорам.

Прайшло трыццаць год. У далёкае мінулае адыйшлі і не веруцца часы панскага ліхалецця. Незнавальным стала жыццё працоўных Заходняй Беларусі. У адзінай сям'і савецкага народа яны самааддана працуюць, робяць сваё жыццё яшчэ лепшым, яшчэ прыгажэйшым.

Я. МІСКО.

ДАРОГА ДА БАЦЬКІ

У семнаццаць год сын Адама Міцкевіча Уладзіслаў страціў бацьку, атрымаўшы ў спадчыну дружалюбныя сувязі з буйнейшымі дзеячамі рэвалюцыйнай Еўропы. У дваццаць адзін год ён разам з Арманам Леві, палпечнікам бацькі, засноўвае ў Швейцарыі газету «Надзея», якая заклікала да барацьбы супраць царызму, да вызвалення прыгнечаных народаў. Жыццё складалася ўдала, імя Міцкевіча-сына ўжо было вядомым, але патаемная думка штурхала яго да небяспечнага ўчынку. «З ранняга юнацтва я задумаў, што павінен перш за ўсё пабачыць месца, дзе праходзілі дзяцінства і юнацкія гады майго бацькі, і знайсці там апошніх сведак яго малодсці».

Царскі ўрад адмаўляў у пашпартах дзецям рэвалюцыйных эмігрантаў.

Дастаць фальшывыя дакументы было не вельмі цяжка, але Уладзіслаў не хацеў ставіць пад удар родных, усіх, хто даць яму прытулак у Расіі.

Студзень 1861 года паклаў канец яго ваганням. Усё прадвясчала блізкаму адмену прыгоннага права, адусюль сцякаліся весткі аб паўстанні, якое рыхтавалася ў Польшчы, Літве і Беларусі. Спатканне з радзімай бацькі рабілася не толькі асабістай, але і палітычнай справай вялікай важнасці. Цяпер ці ніколі!

Вось ён ужо плыве праз Дарданелы. Лабірынт брудных канстанцінопальскіх завулкаў. Праваднік — стары палык адшуквае стары домік, перад якім Уладзіслаў у маўчанні схіляе галаву: тут памёр Міцкевіч. Да другога дома і яшчэ вельмі далёка. І маршрут звільсты: Стамбул... Адэса... Мінск...

Шлях у Беларусь перагарадзіла паліцэйская застава. — Паў Міцкевіч? Вы якраз нам і патрэбны!

Першы ў жыцці арышт і першая перамога; лісток з адрасамі новых сяброў удаецца непрыкметна схавачы.

— Гэта той самы, які піша супраць нас артыкулы ў газете «Надзея»? — спытаў вялікі князь Канстанцін, калі яму даложылі аб Уладзіславе Міцкевічу.

Час быў неспакойны, і царскія сатрапы палічылі за лепшае адпусціць сына Міцкевіча. Але гараднічыя ўсіх акруг атрымалі загад: пры з'яўленні Уладзіслава ўстанавіць за ім «пліны тайны нагляду».

І яшчэ адзін пераезд: «З вялікім хваляваннем я набліжаўся да гарадка, дзе правёў дзяцінства мой бацька і які разам з бліжэйшым наваколлем заняў такое месца ў яго жыцці і пазіі». Назву гэтага гарадка Уладзіслаў часта чуў у гутарках з бацькам.

Зяанне альпійскіх вяршынь, шум цёплых мораў, бляск еўрапейскіх сталіц — усё адступіла, усё пагасла, калі ён убачыў на ўзгорках руіны старога замка. Тут радзіма Міцкевічаў. Ён усё ж дабраўся да яе! Праз невялікую плошчу яго вядуць да бацькоўскага дома. Сцюдзёная выдалася вясна... Ці яна заўсёды тут такая?

Амаль два тыдні занялі пездкі да гасцінных землякоў. У

Туганавічах Уладзіславу паказалі дрэвы, пасаджаныя бацькам; яны прыжыліся. На хутары Завоссе, убачыўшы яго, праслязіліся старыя, якія памяталі маленькага Адама. «Я не дараваў бы сабе ніколі, калі б не паехаў паглядзець на Свіцязь, апетую ў баладах бацькі, гэта возера з цёмнымі водамі, акружанае стогадовымі дрэвамі, якія адлюстраваны ў ім»...

Спаслаўшыся на неабходнасць убачыцца з дзядзькам Ф. Малеўскім, Уладзіслаў адправіўся ў Пецярбург па тымкі што адкрытай чыгунцы. Перад ім прайшла чарада людзей, якія памяталі дружалюбныя сустрэчы Адама Міцкевіча з Пушкіным.

А між тым ужо наступіла лета — пара развітання. Заставаўся яшчэ адзін куток беларускай зямлі, дзе жылі Міцкевічы.

Выйшла гэта таму, што за ўдзел у паўстанні 1831 года ў аднаго з братаў паэта быў канфіскаваны бацькоўскі дом. Другі брат — Аляксандр хацеў выкупіць дом, але новы ўладальнік, нехта Біцольт, адмовіўся ўступіць будынак. Давялося Аляксандру пасяліцца каля Кобрына, у маёнтку з дзіўнай назвай Губернія.

Многа сямейных паданняў пачуў тут Уладзіслаў. Аказваецца, у вайну 1812 года ў навагрудскім доме Міцкевічаў спыняўся Баграціён. Між іншым, цяпер дзядзьку, як і ўсіх, захапіла наступаючая бітва. Пры дапамозе аднаго рускага афіцэра Аляксандр Міцкевіч абсталываў у сядзе тайны паравыя склеп, дзе сканцэнтраваны запасы. І стары, і яго сын — кіеўскі студэнт Францішак былі рэўнаснымі памочнікамі маўклывага суседа — Рамуальда Траўгута, будучага правадыра паўстання.

Калі царскія каты расстралялі Траўгута, Францішак Міцкевіч жаніўся на яго ўдаве. Так Міцкевічы параднілася з патомкамі самага першага героя вызваленчай эпохі, — дзядзючае ж прозвішча гэтай жанчыны было Касцюшка...

Прыбыўшы ў Варшаву, Уладзіслаў прымае ўдзел у першых вулічных сутычках. Яго праследуюць казакі. У яго робяць вобыск і забіраюць пісталет.

Жонд Нарадовы выдае Уладзіславу паўнамоцтвы ўстанавіць зносіны з Гарыбальдзі. Затым ён едзе ў Лондан, каб разам з Герцэнам і Бакуніным падрыхтаваць карабель са зброяй для Кастуса Каліноўскага, для сялян Беларусі і Літвы, якія чакалі дапамогі...

Лёс падарыў сыну Адама Міцкевіча доўгае жыццё. Ён дачакаўся крушэння царызму. Яму давялося паўтарыць падарожжа часоў сваёй малодсці: яшчэ раз прайсці слядамі бацькі, пакланіцца святой навагрудскай зямлі.

Б. КЛЕЙН.

У старым парку.

Фотаэцюд С. АНАНКІ.

Праз 54 гады

Паблізу станцыі Лясная, недалёка ад беларускага горада Баранавічы, рабочыя, якія выконвалі земляныя работы, наткнуліся на выцягнутую ў даўжыню масу металу. Знаходка аказалася ствало рускай гарматы калібру 152 міліметры. Пазней удалося ўстанавіць яе вагу — больш трох з палавінай тон. Гравіроўка на ствале сведчыць, што ён адліты ў 1836 годзе.

Гэты надпіс нагадвае аб другой даце. У той час была заснавана Брэсцкая крэпасць. З далёкага Урала для яе было дастаўлена цяжкае ўзбраенне, неабходнае для абароны.

У 1915 годзе да Брэста наблізіўся фронт першай сусветнай вайны. Было прынята рашэнне схавачы старажытныя гарматы, каб яны не дасталіся праціўніку.

Навуковыя супрацоўнікі Дзяржаўнага музея БССР лічаць, што знаходка мае прамыя адносіны да гэтага эпизоду. Па нейкай прычыне ствол гарматы згрузілі і схавалі ў зямлю поблізу станцыі Лясная.

Рэдкі экспанат у хуткім часе ўбачаць мінчане і госці горада.

ЛАЖЭЧНІКАЎ У ВІЦЕБСКУ

На маляўнічым беразе Заходняй Дзвіны ў Віцебску захаваны прыгожы трохпавярховы будынак — былы губернатарскі палац. Тут у 1853—1854 гадах працаваў, займаючы пасаду віцэ-губернатара, вядомы рускі пісьменнік Іван Іванавіч Лажэчнікаў.

Калі багатая купецкая сям'я, з якой паходзіў Лажэчнікаў, збяднела, ён паступіў на службу ў маскоўскі архіў замежнай калегіі. А ў 1853 годзе яго накіравалі ў Віцебск, куды ён прыехаў з добрым настроем, з творчымі задумамі. Тут, у цішы правінцыі, збіраўся многа пісаць. У творчых планах была і гісторыя Віцебска, мінулае янога Лажэчнікаў добра ведаў.

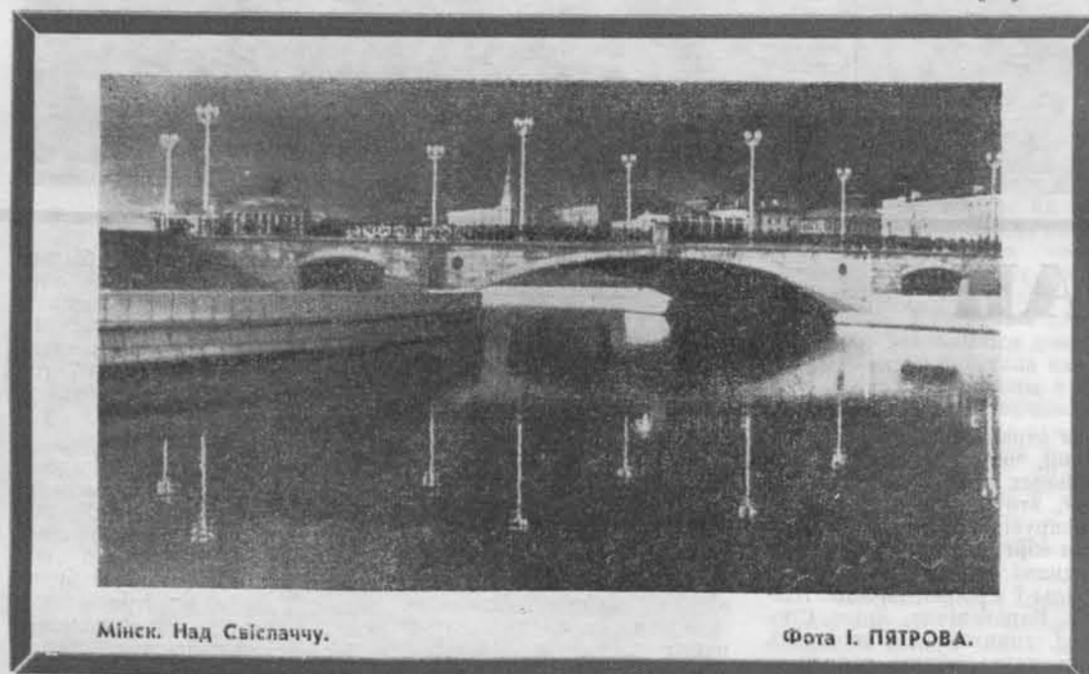
«Тут недалёка Астроўна, — піша ён сябрам, — дзе граф Остэрман-Талстой спыніў са жменямі рускіх адборных легіёны вялікай арміі вялікага Напалеона...»

Жыў І. Лажэчнікаў у двухпавярховым цагляным доме на былой Замкавай вуліцы. Цяпер на месцы гэтага дома (на супраць магазіна «Чайна») — сквер.

З першых дзён работы ў Віцебску пісьменнік сутыкнуўся з рознымі беззаконнямі. «Уявіце сабе, — пісаў ён з гнева знаёмым, — што ў адным стале за пяць гадоў не заслухана папер 1570, а ў другім — 1400. Па паўтара гады даюць даведкі ў грамадзянскую палату. Рахунца магу сказаць, што працую з раніцы да позняй ночы! І амаль кожны дзень перарабляю ўхіленні ад закона». У сваіх лістах пісьменнік з болей расказвае пра беднасць беларускай вёскі, пра жорсткую эксплуатацыю сялян.

Сам горад І. Лажэчнікава хутка расчараваў. «Крыты дружалюбнай чарапіцай, парослы мохам», ён нагнаў на пісьменніка змрочныя думкі. На здзіўленне творчых планаваных не ставала часу. Тым не менш, імяна Віцебск падказаў пісьменніку тэмы некаторых твораў. Жыццё ў Віцебску абавязаны Лажэчнікаў матываваць сваіх аповесцей «Унучка панцырнага баярына» і «Уся бяда ад сораму».

А. ПАДЛІПСКІ.

Мінск. Над Свіслаччу.

Фота І. ПЯТРОВА.

ЗУБРЫ-ПАДАРОЖНІКІ

Пастаянная прапіска зубраў — Белавежская пушча. Аб гэтым ведаюць усе. Але самі зубры, відаць, не хочаць мірыцца з такімі абмежаваннямі і самавольна пашыраюць граніцы сваіх уладанняў.

Адзін з прадстаўнікоў гэтага дзікага племя нядаўня пакінуў межы пушчы і адправіўся ў далёкае падарожжа. Ішоў ён спакойна, павяжаючы законы чалавечага агульнажыцця.

Так ён апынуўся ля вёскі Кацін Бор, што ў некалькіх кіламетрах ад Брэста. Тут зайважылі яго людзі. Яны тут жа паведамілі ў запаведнік. Зубру гэта не спадабалася. Як гэта? Ён жа паціху прабіраўся з пушчы да Брэста, і раптам яго хочаць спыніць, не дазваляюць зайсці ў горад. І ён, дзіка заройшы, выйшаў на дарогу, са злосцю знёс лабастай галавой дарожны знак, які папярэджваў, што праезд аўтамашын у гэтым месцы забаронены. Затым павярнуўся да другога дарожнага знака, які дазваляў стаянку аўтамашын, і, падыйшоўшы да яго, дэманстравальна ўлёгся.

Гэта не адзіны выпадак, — расказала нам старыя навуковы супрацоўнік запаведна-наляўнічай гаспадаркі «Белавежская пушча»

Людміла Корачкіна, — калі зубры спрабуюць прарвацца ў цывілізаваны свет. Цяпер, напрыклад, трое з іх ходзяць каля вёскі Пелішча Камянецкага раёна.

Набліжаецца да нас яшчэ адзін зубр-падарожнік. Ідзе ён з Польскай Народнай Рэспублікі. Звер перайшоў граніцу ў Зэльвенскім раёне Гродзенскай вобласці і трымае курс у нашы мясціны.

Некалькі год таму назад сем зубраў былі дастаўлены з Белавежскай пушчы ў Маскву. Там на манежы чырка яны праходзілі спецыяльны «курс навук». Здавалася, усё ішло нядрэнна. Але ў самы адказны момант, калі камісія прымала нумар, які яны выконвалі, чацвёрта зубраў, засумняваліся ў сваіх здольнасцях, узбунтаваліся і, пакінуўшы арэну, вырашылі заняць месца ў зале.

Астатніх, больш паслухмяных, аддалі Яраслаўскаму чырку. Там яны некаторы час нядрэнна наводзілі сябе на арэне ў кампаніі леапардаў. Але, дасягнуўшы пяцігадовага ўзросту, зубры адмовіліся ад артыстычнай кар'еры.

В. ВАЛОДЗІН, А. ПАУЛАУ.

ГУМАР

Чалавек звяртаецца да суседа з ніжняга паверха:

— Мы не вельмі перашкаджалі вам учора вечарам? Справа ў тым, што ў мяне збіраліся былыя кавалерысты з майго эскадрона...

— Нічога, нічога, я толькі здзіўляўся, як вы ўхітрыліся зацягнуць на чацвёрты паверх і коней.

— Я пазнаёміўся са сваёй жонкай вельмі цікавым спосабам: ехаў на матацыкле, збіў яе, адвёз у бальніцу, а калі яна выздаравела, мы пажачліся.

— Калі б людзі ведалі, якія беды прыносяць дарожныя катастрофы, яны б ездзілі больш асцярожна!

— Яцк, прыходзь сёння да нас. Мне купілі сабаку, і я хачу паглядзець, ці ўмее ён кусацца.

Мастак-абстракцыяніст:

— У мяне непрыемнасць: дама, якая заказала мне свой партрэт, патрабуе, каб я змяніў колер яе вачэй.

— Ну дык у чым справа? — Не памятаю, у якім месцы я іх намаляваў.

— Цікі акіяны ў два разы большы за Атлантычны — скажаў адзін прыяцель другому, калі яны ўпершыню апынуліся ў Сан-Францыска.

Той акінуў позіркам бяскрайнюю водную шыр і сказаў: — Так, роўна ў два разы.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС:
МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77
ТЭЛЕФОНЫ: 6-19-31,
6-97-92, 6-18-88, 3-15-15.